

СТЕФАН ЦВАЙГ
ПИСМО НА ЕДНА
НЕПОЗНАТА

Превод от немски: Димитър Стоевски, 1987

chitanka.info

Когато една ранна утрин известният романист Р. се завърна във Виена след тридневен освежителен излет в планината и си купи вестник на гарата, още щом зърна датата, той си спомни, че днес е рожденият му ден. Четирийсет и първият, сети се той веднага, и тази констатация не му причини нито радост, нито скръб. Той прелисти набързо шумолящите страници на вестника и се прибра вкъщи с такси. Прислужникът му съобщи, че през време на отсъствието му са го търсили двама души, неколцина са се обадили по телефона и му донесе на една табла насъбралата се поща. Той погледна нехайно пристигналата купчина писма и распечата няколко плика, които го интересуваха заради подателите; едно писмо, почеркът върху което му бе непознат и изглеждаше твърде обемисто, той бутна отначало настрана. Междувременно му бяха донесли чая, той се облегна удобно в креслото, прелисти още веднъж вестника и няколко печатни материала; после си запали пура и взе най-сетне сложеното настрана писмо.

Бяха двайсетина страници, изписани бързо, с непознат, неспокоен женски почерк, по-скоро ръкопис, отколкото писмо. Той неволно опипа още веднъж плика, за да види дали в него не е останала забравена някоя приложена записка. Ала пликът беше празен и също като листовете не носеше адрес на подателя или подпис. „Странно“ — помисли си той и отново взе писмото в ръка. „*За тебе, който никога не ме позна*“ стоеше отгоре като надслов. Той се стъписа учуден: за него ли се отнасяше или за някой бленуван човек? Любопитството му изведнъж се пробуди. И той започна да чете:

„Детето ми умря вчера — три дни и три ноци се борих със смъртта за тоя малък крехък живот; цели четирийсет часа, в течение на които грипът разтърсваше в треска неговото клето, горещо телце, седях до леглото му. Разхлаждах неговото пламнало чело, държах ден и нощ неспокойните му малки ръце. На третата вечер рухнах. Очите ми бяха вече безсилни, затворили са се, без да усетя. Три или четири часа съм спала на коравия стол, а през това време смъртта ми го отне. Сега сладкото, клето момче лежи там, в тясното си детско легло, точно тъй, както умря; затворили са само очите му, неговите умни, тъмни очи, скръстили са ръцете му върху бялата риза и четири свещи горят високо на четирите краища на леглото. Не смея да погледна натам, не смея да се помръдна, защото, когато пламъчетата на свещите започнат

да трепят, по лицето и по затворените му уста пробягват сенки и тогава ми се струва, че чертите му се раздвижват, и бих могла да помисля, че то не е мъртво, че пак ще се събуди и ще ми каже нещо по детски сладко с ясения си гласец. Но аз зная, то е мъртво и няма вече да поглеждам натам, за да не се надявам още веднъж, за да не бъда още веднъж разочарована. Зная, зная, детето ми умря вчера — сега имам само тебе на света, само тебе, който не знаеш нищо за мене, който през това време, без да подозираш, играеш на нещо или се залисваш с предмети и хора. Само тебе, който никога не ме позна и когото аз винаги съм обичала.

Взех петата свещ и я сложих тук, на масата, на която ти пиша. Защото не мога да стоя сама с моето мъртво дете, без да излея в ридания душата си, а с кого да говоря в тоя ужасен час, ако не с тебе, който ми беше и си ми всичко! Може би не ще мога да ти говоря съвсем ясно, може би не ще ме разбереш — главата ми е съвсем замаяна, нещо трепка и чука в слепите ми очи, всички части на тялото ме болят. Мисля, че имам треска, може би вече ме е хванал грипът, който сега обикаля от врата на врата, и това би било хубаво, защото тогава ще си отида заедно с детето си и няма да става нужда да посегна на себе си. Понякога пред очите ми става съвсем тъмно, може би не ще успея дори да допиша това писмо — но ще събера всичките си сили, за да поговоря веднъж, само един път с тебе, с тебе, любими, който нито веднъж не ме позна.

На тебе единствено ще говоря, на тебе за пръв път ще кажа всичко; ти трябва да узнаеш целия ми живот, който винаги е бил твой и за който ти никога не си знаел нищо. Но ти трябва да узнаеш тайната ми чак тогава, когато аз ще бъда мъртва, когато не ще бъдеш задължен да ми отговаряш, когато това, което сега разтърсва тъй студено и жарко снагата ми, действително спре. Ако ми е писано да живея, ще скъсам това писмо и ще продължа да мълча, както всякога съм мълчала. Но ако то стигне в твоите ръце, ти ще знаеш, че в него една мъртва ти разказва живота си, своя живот, който беше твой от нейния пръв до сетния й буден час. Не се плаши от думите ми: една мъртва не може да иска нищо повече, тя не иска нито любов, нито състрадание, нито утеха. Само едно искам от тебе: да ми повярваш всичко, което ще ти разкрие моята скръб, потърсила убежище при тебе. Повярвай ми

всичко, това едничко те моля: човек не лъже в часа, в който е умряло единственото му дете.

Ще ти разкрия целия си живот, този живот, който започна истински едва от деня, в който те срещнах. Преди това той беше само нещо мътно и объркано, към което моето възпоминание никога вече не се върна — някакъв зимник с потънали в прах, покрити с паяжина бездушни предмети и хора, за които сърцето ми не си спомня вече нищо. Когато дойде ти, аз бях на тринайсет години и живеех в същата къща, в която ти живееш сега, в същата тая къща, дето държиш в ръцете си това писмо — моето последно дихание; живеех на същия коридор, точно срещу вратата на твоето жилище. Ти сигурно не си спомняш вече за нас, за сиромашката вдовица на съветник от сметната палата (тя ходеше винаги в жалейни дрехи) и невръстното, слабичко дете — ние бяхме съвсем тихи, сякаш погълнати в нашата дребнобуржоазна немотия, — ти може би не си чул никога името ни, защото ние нямахме табелка върху вратата на жилището си и никой не идваше, никой не питаше за нас. Пък и толкова време мина оттогава — петнайсет, шестнайсет години; не, ти сигурно не си спомняш вече, любими, аз обаче, о, аз си спомням ревниво всяка подробност, помня още като днес деня, не, часа, когато за пръв път чух за тебе, когато за пръв път те видях. И как да не си спомням — та нали тогава започна светът за мене! Имай търпение, любими, да ти разкажа всичко, всичко от самото начало, моля те, не се уморявай тоя четвърт час да слушаш за мене, за тая, която цял живот не се умори да те обича.

Преди ти да се пренесеш в нашата къща, зад твоята врата живееха ненавистни, зли, свадливи хора. Макар да бяха бедни, те мразеха най-вече съседната беднотия, сиреч нашата, защото тя не искаше да има нищо общо с тяхната долна нечовешка грубост. Мъжът беше пияница и биеше жена си; ние често се събуждахме нощем от шум на падащи столове и счупени чинии; веднъж тя изтича на стълбата, окървавена от бой, с оскубани коси, а зад нея ревеше пияният, докато хората наизлязоха по вратите и го заплашиха с полиция. Майка ми бе избягвала от самото начало всякакво общуване с тях и ми беше забранила да говоря с децата, които затова ми отмъщаваха при всеки случай. Когато ме срещнеха на улицата, те викаха мръсни думи подире ми, а веднъж тъй ме биха с корави снежни топки, че от челото ми потече кръв. Цялата къща мразеше с някакъв

задружен инстинкт тия хора и когато веднъж неочаквано се случи нещо — мисля, затвориха мъжа заради някаква кражба — и те трябваше да напуснат къщата със своите вехтории, всички си отдъгнахме. Обявата за даване под наем стоя няколко дни на пътната врата, после я свалиха и чрез вратаря бързо се разнесе новината, че жилището е наето от един писател, сам — тих господин. Тогава за пръв път чух името ти.

Само след няколко дни надойдоха майстори, бояджии, чистачи и тапицери, за да постегнат жилището след предишните мръсни наематели; непрекъснато се чукаше, тропаше, чистеше и стържеше, но майка ми беше само доволна от това, тя казваше, че сега най-сетне ще се сложи край на безпорядъка отгатак. Тебе самия не можах да видя дори при пренасянето: всички тия работи надзираваше прислужникът ти, този дребен, сериозен, посивял господарски служител, който направляваше всичко по един спокоен, делови, снизходителен начин. Той подеждава силно на всички ни, първо, защото в нашата крайградска къща подобен господарски прислужник беше нещо невиджано досега, и, второ, защото беше към всички тъй невъобразимо вежлив, без обаче да се поставя на едно стъпало със слугите и да се впуска в дружески разговори с тях. Майка ми той започна да поздравява почтително като дама още от първия ден, дори към мене, хлапето, беше винаги мил и сериозен. Когато назоваваше името ти, това ставаше всякога с известна страхопочит, с особен респект — схванахме тутакси, че той беше привързан към тебе далеч зад мярката на обикновената служба. И как го обичах аз за това, този добър, стар Йохан, макар да му завиждах, че имаше право да бъде винаги около тебе и да ти служи.

Разказвам ти всичко това, любими, всички тия дребни, почти смешни неща, за да разбереш как още от самото начало можа да добиеш такава власт над боязливото, стеснително дете, каквото аз тогава бях. Преди още ти самият да влезеш в моя живот, около тебе вече се носеше сияние, сфера на богатство, странност и тайнственост — всички ние в малката крайградска къща (хора, които водят ограничен живот, всякога са любопитни към всичко ново, което става пред вратите им) очаквахме вече нетърпеливо твоето пристигане. И това любопитство към тебе — как се повиши то пък в мене, когато един следобед се връщах от училище у дома и заварих колата с

мебелите пред къщата. Носачите бяха вече пренесли горе повечето тежки неща, сега прибираха поотделно дребни вещи; аз заставах на вратата, за да мога да разгледам възхитена всичко, защото всички твои неща бяха тъй странни, каквито никога не бях виждала; между тях имаше индуски идоли, италиански скулптури, съвсем ярки, големи картини, а накрая дойдоха книгите, толкова много и тъй хубави, каквито аз дори не можех да допусна, че има. Натрупах я до вратата, а там ги поемаше прислужникът и с пръчка и метличка от пера отупваше грижливо праха от всяка една. Аз се въртях любопитно около непрекъснато нарастващата купчина, прислужникът не ме отпъди, но и не ме насърчи; ето защо аз не посмях да докосна нито една, макар че много ми се искаше да попипам меката кожа на някои. Поглеждах плахо отстрани само заглавията; между тях имаше френски, английски и на други езици, които не разбирах. Струваше ми се, че бих могла да ги гледам цели часове, но майка ми ме извика да се прибера.

Цялата вечер след това мислех за тебе, преди още да те познавах. Аз самата притежавах само десетина евтини, подвързани в изтъркана мукава книги, които обичах повече от всичко друго и постоянно препрочитах. И сега ме измъчваше мисълта какъв ли ще бъде този човек, който притежава и е чел всички тия книги, знае всички тия езици, беше толкова богат и същевременно толкова учен. Нещо като неземна страхопочит се свързваше за мене с представата за тия книги. Помъчих се да си нарисувам твоя образ: стар човек с очила и дълга бяла брада, като нашия учител по география, но много по-добър, по-хубав и по-благ — не зная защо, още тогава бях уверена, че си хубав, при все че винаги си те представях като старец. Тогава, през оная нощ и още преди да те познавам, за пръв път те сънувах.

На следния ден ти се настани в жилището, ала въпреки постоянното ми надзъртане не можах да те видя — това само засили любопитството ми. Най-сетне на третия ден те видях; как ме разтърси изненадата, че ти беше толкова друг, че не показваше никаква прилика с моя детски образ на дядо боже. Бях си представяла в мечтите един очилат добродушен старец, а се яви ти — ти, точно такъв, какъвто си и днес, ти, непромененият, покрай когото годините минават, без да го докоснат! Ти беше облечен в светлокафяв, възхитителен спортен костюм и се изкачи бегом по стълбата, като вземаше две стъпала

наведнъж, по един несравнимо лек момчешки начин. Шапката си държеше в ръка, така че аз видях с неописуемо удивление твоето светло, живо лице с младежки коси: действително, аз се изплаших от почуда, колко млад, колко хубав, колко гъвкаво строен и елегантен беше ти! И нищо чудно; в тая първа секунда почувствувах съвсем ясно това, което и аз, и всички други винаги сме възприемали с известна изненада като нещо, което обладаваш само ти: че си двойствен човек — един пламенен, лекомислен момък, отдаден всецяло на игри и леки приключения, и същевременно в изкуството си неумолимо сериозен, съзнателен, безкрайно начетен и образован мъж. Неволно почувствувах това, което после всеки чувствуваше у тебе — че водиш двоен живот: живот с една светла, обърната открито към света страна и друга съвсем тъмна, която ти единствен познаваш; тая съкровена раздвоеност, тайната на твоето съществуване, нея почувствувах аз, тринайсетгодишната, тайнствено привлечена още от пръв поглед.

Разбираш ли сега, любими, какво чудо, каква примамлива загадъчност трябваше да бъдеш ти за мене, детето! Да видиш изведнъж човека, към когото си питаела страхопочит, понеже пише книги, понеже е прочут в оня друг висш свят като млад, елегантен, момчешки весел, двайсет и пет годишен мъж! Трябва ли още да ти казвам, че от тоя ден нататък в нашата къща, в целия мой беден детски свят не ме интересуваше нищо извън тебе, че с цялото упорство, с цялото дълбаещо постоянство на тринайсетгодишно момиче следях вече само твоя живот, твоето съществуване? Аз те наблюдавах, наблюдавах твоите привички, наблюдавах хората, които идваха при тебе, и всичко това увеличаваше, наместо да намалява любопитството ми към тебе самия, защото цялата двойственост на твоето същество се разкриваше в различието на тия посетители. Идваха млади хора, твои другари, с които ти се смееше и лудуваше, окъсани студенти, после пък дами, които пристигаха в автомобили, веднъж директорът на операта, големият диригент, когото бях виждала само отдалеко със страхопочитание на диригентския пулт, а после пак млади момичета, които още ходеха в търговското училище и смутени се мушваха бързо зад вратата, въобще много, твърде много жени. Аз не си въобразявах нищо особено при това, даже тогава, когато една сутрин, отивайки на училище, видях една напълно забулена дама да излиза от тебе — та аз

бях едва на тринайсет години и страстното детско любопитство, с което те следях и дебнех, още не знаеше, че е вече любов.

Но още си спомням точно деня и часа, любими, в който напълно и завинаги се увлякох по тебе. Бях се поразходила с една съученичка и бяхме застанали на приказки пред пътната врата. След малко пристигна един автомобил, спря и ти веднага скочи от стъпалото по твоя припрян, еластичен начин, който и до днес тъй много ми харесва у тебе, и тръгна към вратата. Неволно нещо отвътре ме накара да ти отворя вратата и затова ти препречих пътя така, че ние почти се сблъскахме. Ти ме погледна с оня топъл, мек, обвиващ поглед, който беше като нежност, усмихна ми се — да, не мога да кажа другояче освен нежно, и каза със съвсем тих и почти интимен глас:

— Много благодаря, госпожице!

Това беше всичко, любими; ала от тоя час, откакто усетих тоя мек, нежен поглед, аз станах твоя робиня. По-късно бързо разбрах, че тоя обгръщаш, притеглящ към тебе, тоя обвиващ и едновременно събличащ поглед, тоя поглед на роден прелъстител ти даряваш на всяка жена, която минава край тебе, на всяко момиче в магазин, което ти продава нещо, на всяка камериерка, която ти отваря вратата, че този поглед у тебе съвсем не е съзнателен като воля и влечение, а че твоята нежност спрямо жените съвсем несъзнателно прави погледа ти мек и топъл, когато се обърне към тях. Но аз, тринайсетгодишното дете, не можех да знам всичко това: аз бях като потопена в огън. Мислех си, че тази нежност се отнася само до мене, единствено до мене, и в тая една секунда в мене, невръстното момиче, се пробуди жената, и тази жена стана завинаги твоя робиня.

— Кой беше този? — попита приятелката ми.

Не можах да ѝ отговоря веднага. Беше ми невъзможно да назова името ти: още в тая една, в тая единствена секунда то ми стана свято, стана моя тайна.

— Ах, един господин, който живее тук в нашата къща — измънках малко след това неловко.

— Но защо така се изчерви, когато той те погледна? — подигра се приятелката ми с цялата злоба на любопитно дете.

И тъкмо защото почувствувах, че тя се докосва с подигравка до тайната ми, кръвта ми изби още по-жарко върху страните. От смущение станах груба.

— Глупава гъска! — казах аз буйно; идеше ми да я удуша.

Тя обаче се изсмя още по-силно и по-язвително, докато аз почувствавах, че сълзи бликват в очите ми от безсилен гняв. Зарязах я и изтичах горе.

От тая секунда вече те обичах. Зная, жени често са ти казвали тия думи, на тебе, разглезения. Но, повярвай ми, никой не те е обичал тъй робски, тъй кучешки, тъй всеотдайно, както това същество, което бях аз и което съм останала винаги за тебе, защото нищо на земята не може да се сравни с незабелязаната обич на дете из тъмнината, защото тя е тъй безнадеждна, тъй робска, тъй покорна, тъй дебнеща и страстна, каквато никога не може да бъде алчната и несъзнателно настойчива любов на една зряла жена. Единствено самотни деца могат да сдържат напълно страстта си: другите разгласяват чувствата си между приятели, изтъркват ги в интимности, те са слушали и чели много за любовта и знаят, че тя е обща съдба. Те си играят с нея като с играчка, хвалят се с нея, както момчетата с първата си цигара. Но аз, аз нямах никого, комуто да се доверя, никой не ме е поучавал и предупреждавал, бях неопитна и недосетлива: аз се хвърлих в съдбата си като в пропаст. Всичко, каквото растеше и бликаше в мене, знаеше само тебе, мечтата по тебе, ти беше мой довереник; баща ми бе отдавна умрял, мама ми беше чужда с нейната вечно безрадостна потиснатост и пенсионерска плахост, полупокварените ученички ми бяха противни, защото си играеха тъй лекомислено с това, което за мен беше сетна страст — ето защо аз запокитих всичко, което лесно се разломява и раздробява, обрекох ти цялото свое затворено и все отново нетърпеливо кипващо същество. Ти беше за мене — как да ти го кажа, всяко отделно сравнение е твърде нищожно! — ти беше просто всичко, целият мой живот. Всичко съществуваше само дотолкова, доколкото имаше отношение към тебе, всичко в моето съществуване имаше смисъл само тогава, когато беше свързано с тебе. Ти преобрази целия ми живот. Дотогава равнодушна и посредствена в училище, аз изведнъж станах първа, четях до късно през нощта хиляди книги, защото знаех, че ти обичаш книгите, започнах изведнъж, за голямо удивление на майка си, да се упражнявам с почти вироглаво постоянство на пианото, защото мислех, че ти обичаш музиката. Чистех и позашивах дрехите си само за да изглеждам приятна и спретната пред теб, и се ужасявах, че имах отляво на старата си

ученическа престилка (тя беше скроена от домашна роба на майка ми) една пришита четириъгълна кръпка. Опасявах се, че ти би могъл да я забележиш и да ме презреш; затова винаги когато тичах нагоре по стълбата, притисках над нея ученическата си чанта, трепереща от страх, че може да я видиш. Но колко безразсъдно беше всичко това: та ти никога, почти никога вече не ме погледна!

И все пак: през целия ден аз не вършех всъщност нищо друго, освен да те чакам и да те следя. На нашата врата имаше малка пиринчена шпионка, през кръглият отвор на която можеше да се гледа насреща към твоята врата. Тази шпионка — не, не се усмихвай, любими, и днес още, дори днес не се срамувам от ония часове! — беше моето око към външния свят, там, в леденостуденото антре, страхувайки се от подозрението на майка си, цели следобеди съм седяла нащрек през ония месеци и години, с книга в ръцете, изопнатата като струна и зазвучаваща, когато твоето присъствие я докосваше. Бях винаги около тебе, винаги в напрежение и движение. Но ти не можеше да почувствуваш това, както не чувствуваш напрежението на часовниковата пружина, която носиш в джоба си и която отброява и отмерва търпеливо в тъмнината твоите часове, придружава те с нечуто биене на сърцето по твоите пътища и върху която ти хвърляш бегло поглед само веднъж в милиони цъкащи секунди. Аз знаех всичко за тебе, известни ми бяха всички твои привички, познавах всяка твоя вратовръзка, всеки твой костюм, опознах и започнах да отличавам скоро твоите отделни познати и ги делях на такива, които ми бяха приятни, и такива, които ми бяха противни: от тринайсетата до шестнайсетата си година аз живеех всеки час с тебе. Ах, какви глупости вършех! Целувах дръжката на вратата, докосната от твоята ръка, откраднах една угарка, която ти беше захвърлил, преди да си влезеш, и тя ми беше свята, защото твоите устни се бяха докосвали до нея. Стотици пъти изтичвах вечер под някакъв предлог долу на улицата, за да видя в коя от твоите стаи има светлина и така да почувствувам по-убедително твоето невидимо присъствие. А през седмиците, когато ти пътуваше някъде — сърцето ми спираше да бие от страх всеки път, когато виждах добрия Йохан да сваля по стълбата жълтата ти пътническа чанта, — през тия седмици моят живот беше мъртъв и без смисъл. Ходех навъсена, отегчена, зла и винаги трябваше

да внимавам мама да не забележи отчаянието ми в подпухналите ми от плач очи.

Зная, че всичко, което ти разказвам, са смешни изблици на чувство, детински безразсъдства. Би трябвало да се срамувам от тях, но аз не се срамувам, защото моята любов към тебе никога не е била по-чиста и по-страстна, отколкото в тия детски крайности. С часове, с дни бих могла да ти разказвам как живеех тогава с тебе, който почти не бе ме виждал, защото, когато те срещнех по стълбата и не можех да се крия, от страх пред твоя палец поглед аз изтичвах с наведена глава покрай тебе като човек, който се хвърля във водата, само за да не бъде унищожена от тоя огън. С часове, с дни бих могла да ти разказвам за ония отдавна отлетели години, да разгърна целия календар на твоя живот; ала не искам да те отегчавам, не искам да те мъча. Искам да ти поверя само още най-хубавата преживелица на моето детство и те моля да не се подиграваш, че то е нещо тъй нищожно, защото за мене, детето, то беше безкрайност. Трябва да беше един неделен ден, ти бе заминал и прислужникът мъкнеше през отворената врата на твоето жилище тежките килими, които бе изтупал. Тежко му бе на тоя добряк да ги носи и в пристъп на решителност аз отидох при него и попитах дали не бих могла да му помогна. Той се изненада, но се съгласи и така аз видях — да можех да ти кажа с какво страхопочтително, даже благочестиво преклонение! — твоето жилище отвътре, твоя свят, писалището, пред което си седял и на което имаше една синя кристална ваза с няколко цветя, твоите скринове, твоите картини, твоите книги! Това беше само един бегъл, крадлив поглед в твоя живот, защото верният Йохан положително би ми забранил подробно разглеждане, но и с тоя един поглед аз вдъхнах цялата атмосфера и имах храна за моите безкрайни блянове по тебе наяве и насън.

Това, тази кратка минута бе най-щастливата в моето детство. За нея исках да ти разкажа, за да можеш най-сетне ти, който не ме познаваш, да разбереш как един живот е бил свързан с тебе и е рухнал. За нея исках да ти разкажа и за оная друга още, за най-страшния час, който за жалост последва тъй скоро. Заради тебе — нали ти го казах вече — аз бях забравила всичко, не обръщах внимание на майка си и нехаех за никого. Така не забелязах, че един възрастен господин, търговец от Инсбрук, който имаше далечно сватовство с майка ми, идваше често у нас и оставаше дълго; напротив, това ми беше само

приятно, защото понякога той водеше мама на театър и аз можех да оставам сама, да мисля за тебе, да те дебна, което беше върховно, единствено блаженство за мене. Един ден майка ми ме повика с известни заобикалки в стаята си; имала да говори нещо сериозно с мене. Аз пребледнях и внезапно чух сърцето си да бие силно: нима е отгатнала, доловила нещо? Първата ми мисъл беше ти, тайната, която ме свързваше със света. Но майка ми беше смутена, целуна ме нежно един и два пъти (нещо, което никога не вършеше), притегли ме на кушетката до себе си и след това започна да разправя нерешително и срамежливо, че нейният сродник, който бил вдовец, ѝ направил предложение за женитба и тя решила главно заради мене да го приеме. Кръвта ми се издигна жарко към сърцето: само една мисъл отговори отвътре, мисълта за тебе.

— Обаче ще останем тук, нали? — едва смогнах да прошепна аз.

— Не, ще заминем за Инсбрук, Фердинанд има там хубава вила.

Повече не чух. Пред очите ми причерня. По-късно узнах, че съм паднала в несвяст; чух майка си да разправя тихо на втория ми баща, който чакал зад вратата, че внезапно съм се дръпнала назад с разперени ръце и после съм се строполила като парче олово. Какво се случи през следните дни, как аз, безсилното дете, се съпротивлявах срещу нейната превъзхождаща воля, това не мога да ти опиша: и сега още, като помисля за това, ръката ми започва да трепери при писането. Не можех да издам истинската си тайна, ето защо моята съпротива изглеждаше просто вироглавство, злост и упорство. Никой не говореше вече с мене, всичко се вършеше зад гърба ми. Използувах часовете, когато бях на училище, за да ускорят пренасянето: като се върнех после у дома, виждах всеки път някоя и друга вещ изнесена или продадена. Виждах как жилището, а заедно с него и моят живот замираха и веднъж, като се върнах за обяд, видях, че опаковачите на мебели са идвали и са извлекли всичко. В празните стаи стояха пълните куфари и две походни легла за мама и за мене: щяхме да спим тук още една нощ, последната, и на сутринта да заминем за Инсбрук.

Тоя последен ден почувствувах с внезапна решителност, че не бих могла да живея без твоята близост. Не виждах друго спасение освен тебе. Какво съм си мислела и дали въобще в тия часове на отчаяние съм била в състояние да мисля ясно, това не бих могла

никога да кажа, ала изведнъж — майка ми беше излязла — скочих, както си бях, в ученическата рокля, и тръгнах у вас. Не, аз не тръгнах: нещо ме тласкаше магнетично с вдървени колене и треперещи стави към тебе. Казах ти вече, не разбирах ясно какво исках: да се хвърля в нозете ти и да те помоля да ме задържиш като слугиня, като робиня; боя се, че ти ще се усмихнеш иронично над тоя невинен фанатизъм на едно петнайсетгодишно момиче, но ти би престанал да се усмихваш, любими, ако би знаел как съм стояла тогава във в леденостудения коридор, вцепенена от страх и все пак тласкана напред от някаква непонятна сила, и как, така да се каже, откъснах треперещата си ръка от тялото, докато тя се дигна и — то беше борба през вечността на ужасни секунди — натиснах с пръст копчето на звънеца. И днес още кънти в ушите ми тоя пронизителен звън и настъпилата след това тишина, през която сърцето ми престана да бие, кръвта ми спря да тече и само се ослушваше дали ще излезеш.

Но ти не излезе. Никой не излезе. Навярно тоя следобед те нямаше у дома, а Йохан бе отишъл на пазар; тогава, с мъртвия звук на звънеца в бучащите уши, аз се върнах опипом в нашето разбито, опразнено жилище и се отпуснах изтощена върху едно одеяло, изморена от направените четири крачки, като че бях газила цели часове през дълбок сняг. Ала под това изтощение още пламтеше неугасналата решителност да те видя, да говоря с тебе, преди да ме отвлекат. В това, кълна ти се, нямаше никаква чувствена мисъл, аз бях още невежа точно защото не мислех за нищо друго освен за тебе: исках само да те видя, да те видя още веднъж, да се вкопча за тебе. След това цялата нощ, цялата тая дълга ужасна нощ те чаках, любими. Щом майка ми си легна и заспа, аз се измъкнах на пръсти във в антрето, за да дебна кога ще се върнеш къщи. Чаках цялата нощ, а беше мразовита януарска нощ. Бях уморена, болеше ме цялата снага, а не беше останал нито един стол, на който да седна: затова се проснах на студения под, над който минаваше продух от вратата. Лежах, облечена само в тънката си рокля, върху коравия студен под, защото не си взех завивка; не исках да ми бъде топло от страх да не заспя и да пропусна да чуя стъпките ти. Всичко ме болеше, стисках здраво сгърчените си крака, ръцете ми трепереха: трябваше постоянно да ставам, тъй студено беше в ужасния мрак. Но аз те чаках, чаках те като моя съдба.

Най-сетне — трябва да беше вече два или три часът сутринта — чух пътната врата долу да се отключва, а после стъпки нагоре по стълбата. Студът като че отскочи от мене, заля ме жар, отворих тихо вратата, за да се спусна към тебе, да се хвърля в нозете ти... Ах, не зная какво бих направила тогава аз, безразсъдното дете. Стъпките се приближаваха, светлина от свещ освети стълбището. Трепереща държах дръжката на вратата. Ти ли беше този, който идеше?

Да, ти беше, любими — но ти не беше сам. Чух тих, скокотлив смях, шумолене на копринена рокля и твоя тих глас — ти се връщаше с жена у дома...

Как съм могла да преживея тая нощ, не зная. На другата сутрин, в осем часа, те ме помъкнаха за Инсбрук; нямах вече сили да се съпротивлявам.

Детето ми умря снощи — сега отново ще бъда сама, ако наистина ми е писано да живея още. Утре ще дойдат непознати, черни, непохватни мъже, ще донесат ковчег и ще сложат в него моето клето, моето единствено дете. Може би ще дойдат и приятели и ще донесат венци, но какво значат цветя върху ковчег? Те ще ме утешават и ще ми говорят някакви думи, думи, думи; но какво могат да ми помогнат те? Зная, че после пак ще трябва да бъда сама. А няма нищо по-ужасно от това да бъдеш сам сред хората. Узнах го тогава, през ония безкрайни две години в Инсбрук, ония години от шестнайсетата до осемнайсетата ми година, през които живях като затворница, като низвергната в семейството си. Вторият ми баща — много спокоен, мълчалив човек — беше добър към мене, майка ми изглеждаше готова да изпълни всички мои желания, като че да изкупи някаква несъзнателно сторена ми неправда, млади мъже се навъртаха около мене, но аз отблъсвах всички с поривисто упорство. Не исках да живея честита, доволна далеч от тебе, зарових се сама в един мрачен свят на самоизмъчване и уединение. Не обличах новите, пъстри рокли, които ми купувах, отказвах да ходя на концерти и на театър или да участвам в излети с весели компании. Просто не стъпвах на улицата: ще повярваш ли, любими, че не зная дори десет улици от тоя малък град, в който живях две години? Тъгувах и исках да тъгувам, опиянявах се от всяко лишние, което си налагах, от свръхлишението да те виждам. Освен

това не исках да допусна да бъде отклонена от своята страст, исках да живея само в тебе. Седях сама вкъщи по цели часове, по цели дни и не върших нищо, мислех само за тебе, съживявах отново и отново стотината дребни спомени за тебе, всяка среща, всяко очакване, разигравах сама за себе си тия дребни епизоди като в театър. И затова, защото безброй пъти си повтарях всяка една от прежните секунди, цялото ми детство се е запазило в тъй палещ спомен, че чувствавам всяка минута от ония минали години тъй пламенно и отчетливо, като че е минала вчера през кръвта ми.

Само с тебе живеях аз тогава. Купувах си всички твои книги; когато името ти се появяваше във вестника, денят беше празник за мене. Ще повярваш ли, че зная наизуст всеки ред от твоите книги, тъй често съм ги чела? Ако някой ме разбуди нощем от сън и ми изговори някой откъслечен ред от тях, аз бих могла и днес, и днес още, след тринайсет години, да го продължа като насън: всяка твоя дума беше за мене евангелие и молитва. Целият свят съществуваше само във връзка с тебе: четях във виенските вестници съобщенията за концерти и премиери само с мисълта кои от тях биха могли да те интересуват, а когато настъпваше вечерта, придружавах те отдалече: сега той влиза в залата, сега сядат. Хиляди пъти сънувах това, защото един-единствен път те бях видяла на концерт.

Но защо да разказвам всичко това, тоя безумен, изгарящ ме, тъй трагичен, безнадежден фанатизъм на едно изоставено дете, защо да го разказваш на човека, който никога не се е досещал за него, никога не го е узнал? Обаче действително ли бях още дете тогава? Станах на седемнайсет, станах на осемнайсет години — младите мъже по улицата започнаха да се обръщат подире ми, но те само ме ожесточаваха. Защото любов или дори само игра на любов с мисълта за някого друго освен за тебе — това ми беше тъй невъобразимо, тъй немислимо чуждо; дори само изкушението към това би ми се сторило престъпление. Моята страст към тебе си остана същата, само с тая разлика, че се изменяше заедно с тялото ми, с пробудените ми сетива: стана по-пламенна, по-чувствена, по-женствена. И онова, за което детето в своето тъпо, невежо желание, детето, което тогава натисна копчето на звънеца до твоята врата, не се досещаше, стана сега моя единствена мисъл: да ти се даря, да ти се отдам.

Хората около мене ме мислеха плаха, наричаха ме свенлива (аз криех тайната си зад стиснатите зъби). Но в мен растеше желязна воля. Всички мои мисли и пориви бяха устремени в една посока: обратно във Виена, обратно при тебе. И най-после наложих волята си, колкото безразсъдна, колкото и непонятна да изглеждаше тя на другите. Вторият ми баща беше състоятелен, гледаше на мене като на свое единствено дете. Но аз настоявах с ожесточено упорство да печеля сама парите си и постигнах накрая да ме изпратят при един сродник във Виена, където постъпих на работа в неговия голям магазин за готови дрехи.

Трябва ли да ти казвам къде отидох най-напред, когато една мъглива есенна вечер — най-сетне, най-сетне! — пристигнах във Виена? Оставих куфарите си на гарата, скочих в един трамвай — струваше ми се, че върви много бавно, всяка спирка ме ожесточаваше — и стигнах тичешком до къщата. Твоите прозорци бяха осветени, цялото ми сърце започна да звъни. Едва сега оживя градът, който бучеше тъй чужд, тъй безумен около мене, едва сега оживях отново аз самата, сега, когато те почувствувах близко, тебе, моя вечен блян. Съвсем не ми минаваше през ума, че в действителност бях пак тъй далече от твоето съзнание, зад долини, планини и реки, макар че сега между тебе и моя лъчезарен взор стоеше само тънкото светнало стъкло на твоя прозорец. Аз гледах и гледах нагоре: там имаше светлина, там беше къщата, там беше ти, там беше моят свят. Две години бях мечтала за тоя час и ето че той ми бе подарен. Стоях цялата дълга, мека, тъмна вечер под твоите прозорци, докато светлината угасна. Чак тогава потърсих своя дом.

После всяка вечер стоях тъй пред твоята къща. До шест часа бях на работа в магазина, тежка, напрегната работа, но тя ми беше приятна, защото това безпокойство не ми позволяваше да чувствувам тъй болезнено своето собствено. И щом железните ролетки се спуснеха с трясък зад мене, аз се затичвах право към любимата цел. Само веднъж да те видя, само веднъж да те срещна, това беше единственото ми желание, само веднъж да мога отново да обгърна отдалеко с погледа си твоето лице! След около една седмица най-сетне се случи да те срещна, и то точно в един миг, когато никак не предполагах: докато се взирах нагоре в твоите прозорци, ти прекоси улицата. И изведнъж аз отново станах дете, онова тринайсетгодишно

дете, почувствувах как кръвта изби по страните ми: неволно, противно на съкровения си стремеж, който копнееше да почувствува очите ти, аз наведох глава и изтичах светкавично като подгонена край тебе. После се срамувах от това ученически плахо бягство, защото сега желанието ми беше ясно: та аз исках да те срещна, аз те търсех, исках да ме познаеш след всички ония томително здрачни години, исках ти да ми обърнеш внимание, исках да бъда обичана от тебе.

Но ти дълго време не ме забеляза, макар че аз стоях на твоята улица всяка вечер, даже при снежна фъртуна и под острия пронизващ виенски вятър. Често чаках напусто цели часове, често ти излизаше най-сетне из къщата, придружен от познати, два пъти те видях и с жени, и тогава почувствувах, че съм възрастна, почувствувах новото, другото в моето чувство към тебе по внезапното свиване на сърцето, което просто разкъсваше душата ми, когато виждах някоя непозната жена да върви тъй уверено под ръка с тебе. Аз не бях изненадана, защото познавах тия твои вечни посетителки още от детските си дни, ала сега из един път това ми причини някак си телесна болка, нещо се изопна в мене, нещо враждебно и в същото време алчно за тая открита, за тая плътска близост с друга жена. Един ден, детински горда, каквато бях и каквато може би съм останала и до днес, не отидох пред къщата ти: но колко ужасна беше тази празна вечер на упорство и бунт! На следната вечер стоях отново покорно и чаках, чаках пред твоя дом, както през цялата си съдба съм стояла пред твоя заключен живот.

И най-сетне една вечер ти ме забеляза. Бях те съгледала още отдалече, като идваше, и напрегнах цялата си воля да не те отбягна. Случайността пожела улицата да бъде стеснена от една разтоварвана кола и ти мина съвсем близо край мене. Неволно твоят разсеян поглед ме докосна и се превърна веднага, едва срещнал втрепеността на моя — как се изплаши споменът в мене! — в оня твой женски поглед, оня нежно обличащ и същевременно събличащ, оня обгръщащ и мигновено улавящ поглед, който за пръв път ме пробуди, мене, детето, и ме направи жена, любеща. Една-две секунди държа този поглед моя, който не можеше и не искаше да се откъсне — сетне ти вече беше отминал. Сърцето ми заби буйно: неволно забавих крачките си и когато, тласкана от непреодолимо любопитство, се обърнах назад, видях, че ти се беше спрял и гледаше подире ми. И по начина, по който

ме наблюдаваше, любопитно заинтересован, разбрах веднага: ти не ме позна.

Ти не ме позна тогава, не ме позна никога, никога не ме позна! Как да ти опиша разочарованието си в оная секунда, любими — та тогава за пръв път изпитах тая орис, да не бъда позната от тебе, орис, която висна над мене цял живот и с която ще умра: непозната, все още непозната от тебе! Как да ти опиша това разочарование? Защото, виж, през тия две години в Инсбрук, когато всеки час мислех за тебе и не върших нищо друго, освен да си представям нашата нова първа среща във Виена, аз измислях най-безумни възможности редом с най-блажени, въпреки настроението си. Всичко беше, ако мога така да кажа, премечтано; в мрачни моменти си представях, че ще ме отблъснеш, ще ме презреш, защото съм твърде невзрачна, твърде грозна, твърде натраплива. Бях пребродила в страстни видения всички форми на твоята неблагосклонност, на твоята хладина, на твоето равнодушие — но това, това само не бях дръзнала да си представя в нито един мрачен трепет на душата, нито в пределното съзнание за своята малоценност — това най-ужасно нещо: че ти въобще не си бил забелязал моето съществуване. Днес вече разбирам — ах, ти ме научи да го разбирам! — че лицето на едно момиче, на една жена е нещо страшно променчиво за мъжа, защото обикновено то е огледало ту на страст, ту на детска невинност, ту на умора, и се размива също така лесно, както образът в огледало; че мъжът следователно може да забрави по-лесно лицето на една жена, защото възрастта минава по него със сенки и светлини, защото облеклото му дава веднъж една, а после друга рамка. Примирените — да, само те са истински знаещи. Но аз, момичето от онова време, още не можех да схвана твоята забравливост, защото поради моето безмерно, непрекъснато занимание с тебе в мене някак си се бе затвърдила илюзията, че и ти би трябвало да си спомняш често за мене и да ме очакваш; та как бих могла даже да дишам, ако знаех, че не представлявам нищо за тебе, че никога не те лъхва и най-лекото възпоминание за мене! И това пробуждане пред твоя поглед, който ми показва, че нищо в тебе не ме познаваше вече, че твоят и моят живот не са свързани от нишката на никакъв спомен, това беше първото ми сгромолясване в бездната на действителността, първото предчувствие за моята орис.

Ти не ме позна тогава. И когато два дни по-късно твоят поглед ме обгърна с известна интимност от повторната среща, ти пак не ме позна като тая, която те е обичала и която ти си пробудил, а само като хубавичкото осемнайсетгодишно момиче, което се бе мярвало пред тебе на същото място преди два дни. Ти ме погледна приятно изненадан, лека усмивка заигра около устата ти. И пак мина покрай мене, и пак веднага забави крачките си: аз треперех, ликувах, молех се дано ме заговориш. Чувствувах, че за пръв път бях жива за тебе: аз също забавих крачките си, не те отбягнах. И изведнъж те усетих зад себе си, без да се обърна, знаех, че сега за пръв път ще чуя твоя любим глас, отправен към мене. Очакването ме вцепеняваше, страхувах се вече, че трябва да се спра, тъй силно биеше сърцето ми — и тогава ти тръгна редом с мене. Заприказва ме по присъщия ти лек и ведър начин, като че бяхме отколешни приятели — ах, ти съвсем не се досещаше за мене, никога не си се досещал за нещо от моя живот! — тъй очарователно непринудено ме заприказва, че аз дори намерих сили да ти отговоря. Минахме заедно по цялата улица. После ти ме попита дали ще склоня да вечеряме заедно. Казах «да». Какво ли бих дръзнала да ти откажа?

Вечеряхме заедно в един малък ресторант — спомняш ли си къде? Ах, не, ти сигурно не различаваш вече тази вечер от другите подобни, защото: коя бях аз за тебе? Една от стотиците, една авантюра от вечно скачвана верига. Пък и какво ли би могло да ти спомни за мене: аз приказвах малко, защото бях тъй безкрайно щастлива, че ти си близко до мене, че те чувам да ми говориш. Не исках да прахосам нито един миг от това щастие чрез някой въпрос, чрез някоя безразсъдна дума. Ще ти бъда вечно признателна за тоя час, няма да забравя никога как пълно задоволи ти моята страстна страхопочит, колко нежен, колко непринуден, колко тактичен беше, без всякаква натрапливост, без ония прибързани ласкателни нежности и още от първия миг изпълнен с една тъй самоуверена приятелска интимност, че би ме спечелил дори да не бях била отдавна вече твоя с цялата си воля и е цялото си същество. О, ти съвсем не знаеш каква огромна радост ми създаде, като не разочарова петте ми години детско очакване!

Стана късно, трябваше да си вървим. На вратата на ресторанта ти ме попита дали бързам, или имам още време. Как можех да премълча, че съм готова да бъда твоя? Казах, че имам още време.

После ти попита, превъзмогвайки бързо една лека нерешителност, дали не бих искала да дойда за малко у вас, да си побъбрим.

— На драго сърце — отвърнах аз в самопонятността на чувството си.

Забелязах веднага, че ти беше някак си неприятно или радостно жегнат от бързината на моето съгласие, във всеки случай видимо изненадан. Днес вече разбирам това твое учудване; зная, у жените е прието, дори когато желанието за отдаване у някоя е палецо, да отричат тая си готовност, да покажат мнима уплаха или негодувание, което трябва тепърва да бъде укротено посредством настойчиви молби, лъжи, клетви и обещания. Зная, че може би само професионалистките в любовта, уличниците, отговарят с толкова пълно радостно съгласие на подобна покана или съвсем наивни, невръстни деца. За мене обаче — но как би могъл ти да се досетиш? — това беше само превърналото се в слово желание, могъщо бликналият копнеж на хиляди отделни дни. Във всеки случай ти беше озадачен, аз започнах да ставам интересна. Усещах, че ти, докато вървахме и разговаряхме, някак си учудено ме разглеждаше отстрани. Чувството ти, тъй невероятно сигурно във всички човешки дела, подуши тук веднага нещо необикновено, някаква тайна в това хубавичко и отзивчиво момиче. Любопитството ти се беше разбудило и аз забелязах по заобикалящите, дебнещи въпроси как търсеше да се добереш до тайната. Но аз ти се изплъзвах: предпочитах да изглеждам безразсъдна, отколкото да ти издам тайната си.

Изкачихме се горе у вас. Прости ми, любими, задето ти казвам, че не можеш да разбереш какво бяха за мене тоя коридор, тая стълба, какъв шемет, каква обърканост, какво безумно, мъчително, почти смъртоносно щастие! И днес още не мога да си спомня без сълзи за това, а нямам вече сълзи в очите си. Но помъчи се само да почувствуващ, че всеки предмет там сякаш беше пропит от моята страст, всеки от тях беше символ на моето детство, на моя копнеж: пътната врата, пред която бях те чакала хиляди пъти, стълбата, от която всякога слухтях за стъпките ти и дето за пръв път те видях, шпионката, през която бях изгледала душата си, изтривалката пред твоята врата, върху която веднъж бях коленичила, щракването на ключа, при което винаги подскачах от мястото, дето те дебнех. Цялото ми детство, цялата ми страст се гнездеше в тия няколко метра пространство, тук

беше целият мой живот; и сега всичко това се разрази като буря върху мене, сега, когато всичко, всичко се сбъдваше и аз влизах с тебе, аз с тебе, в твоята, в нашата къща. Помисли си — звучи наистина банално, но аз не мога да го кажа другояче, — че до прага на твоята врата, в течение на един живот, всичко тук е било действителност, бездушен всекидневен свят, а отвъд започваше вълшебното царство на детето, царството на Аладин; помисли си колко хиляди пъти съм втренчвала пламнали очи в тая врата, през която сега влизах зашеметена, и ще усетиш — но само ще усетиш, никога не ще можеш да узнаеш, любими! — какво отнасяше от моя живот тази бурна минута.

Останах тогава цялата нощ при тебе. Ти не бе предполагал, че нито един мъж преди тебе не ме е докосвал, че още никой не бе чувствувал или виждал тялото ми. Но и как ли би могъл да го предположиш, любими! Та аз не ти оказах никаква съпротива, потиснах всяко колебание на свяна си, само и само ти да не угадиш тайната на моята любов към тебе, която сигурно би те изплашила — защото ти обичаш само лекото, забавното, неутежненото, ти се страхуваш да се намесиш в нечия съдба. Ти искаш да се прахосваш по всички, по целия свят и не желаяш никаква жертва. Като ти казвам сега, любими, че ти се дарих девствена, аз те умолявам: не ме разбирай зле! Аз не те обвинявам, ти не ме подмами, не ме подлъга, не ме прельсти — аз, аз самата напирях към тебе, сама се хвърлих на гърдите ти, сама се хвърлих в съдбата си. Никога, никога няма да те обвинявам, не, само винаги ще ти бъда благодарна, защото колко богата, искряща от сладост, шеметна от блаженство беше тази нощ за мене! Като отварях очите си в тъмнината и те чувствувах до себе си, аз се чудех, че не виждах над себе си звездите, тъй силно се чувствувах на небето — не, любими, никога, никога не съм се разкайвала за тоя час. Още си спомням: когато ти вече спеше, когато чух дишането ти, когато почувствувах тялото ти и себе си тъй близо до тебе, аз плаках от щастие в тъмнината.

На сутринта настоях да си отида рано. Трябваше да бъда в магазина, пък и исках да си вървя, преди да дойде прислужникът: той не биваше да ме види. Като се изправих облечена пред тебе, ти ме взе в прегръдките си и ме гледа дълго; спомен ли, тъмен и далечен, напираше в тебе, или само ти изглеждах хубава, ощастлива, каквато

наистина бях? После ти ме целуна по устата. Освободих се леко и понечих да си тръгна. Ти ме попита:

— Не искаш ли да вземеш малко цветя?

Казах «да». Ти извади четири бели рози от синята кристална ваза на писалището (ах, аз я знаех от онзи единствен крадлив поглед през моето детство) и ми ги даде. Целувах ги още дълги дни след това.

Бяхме уговорили предварително друга вечер. Аз дойдох и пак беше дивно. Ти ми подари още една трета нощ. После каза, че трябвало да заминеш — о, как мразех тия пътувания още от детинството си! — и ми обеща да ме уведомиш веднага след завръщането си. Дадох ти адрес *poste restante*^[1] — не исках да ти кажа името си. Пазех тайната си. Ти пак ми даде няколко рози за сбогом — за сбогом.

Всеки ден в течение на два месеца питах... но не, защо да ти описвам тая пъклена мъка на очакването, на отчаянието? Не те обвинявам, обичам те такъв, какъвто си, жарък и забравящ, всеотдаен и неверен, обичам те такъв, само такъв, какъвто всякога си бил и какъвто си досега. Отдавна вече се бе завърнал, разбрах го по осветените ти прозорци, но не ми писа. В последните си часове нямам нито един ред от тебе, нито един ред от тебе, комуто дадох живота си. Аз чаках, чаках като отчаяна. Но ти не ме повика, не ми писа нито ред... нито дума...

Детето ми умря вчера — то беше и твое дете. То беше и твое дете, любими, дете на една от ония три нощи, кълна ти се, а никой не лъже пред сянката на смъртта. То беше наше дете, кълна ти се, защото нито един мъж не ме е докоснал след ония часове, когато ти се отдадох, до ония другите, когато го изтръгнаха из утробата ми. Бях сама на себе си свята от твоята прегръдка: как бих била в състояние да се делия между тебе, който беше всичко за мене, и други, които са докоснали само излеко живота ми? То беше наше дете, любими, дете на моята съзнателна любов и на твоята безгрижна, разточителна, почти несъзнателна нежност, наше дете, наш син, наше единствено чедо. Но ти ще попиташ сега — може би изплашен, може би само учуден, — ти ще попиташ сега, любими, защо съм премълчала пред теб за това дете в течение на всички тия дълги години и говоря за него едва днес,

когато то лежи заспало тук, в тъмнината, заспало завинаги, готово вече да потегли и да не се завърне никога, никога вече! Но как бих могла да ти го кажа? Ти никога не би ми повярвал, на мене, непознатата, прекалено отзивчивата за три нощи, която ти се отдаде без съпротива, дори жадуваща, ти никога не би повярвал на тая безименна от една мимолетна среща, че тя ти е била вярна, на тебе, неверния — не би признал никога без недоверие това дете за твое! Дори да съзреше правдоподобност в моите думи, ти никога не би могъл да се освободиш от тайното подозрение, че аз се мъча да ти припиша, на тебе, състоятелния, дете от чужди часове. Ти би се съмнявал, би останала сянка, трептяща, плаха сянка на недоверие между тебе и мене. Аз не исках да бъде така. А освен това аз те познавам; познавам те тъй добре, както ти сам едва ли се познаваш, зная, че за тебе, който обичаш безгрижното, лекото, забавното в любовта, би било мъчително да станеш изведнъж баща, изведнъж да поемеш отговорност за една съдба. Ти, който можеш да дишаш само на свобода, би се чувствувал някак си свързан с мене. Ти би ме — да, зная, че би го сторил мимо собствената си будна воля, — ти би ме мразил за тая обвързаност. Може би само няколко часа, може би само няколко минути бих била товар за тебе, бих била мразена от тебе — но в гордостта си аз исках ти да си спомняш цял живот безгрижно за мене. Предпочитах да поема всичко върху себе си, наместо да бъда товар за тебе, и да бъда единствената между всички твои жени, за която ще си спомняш винаги с любов, с признателност. Но, разбира се, ти никога не си спомни за мене, ти ме забрави.

Не те обвинявам, любими, не, не те обвинявам. Прости ми, ако понякога от перото ми се отронва капка горчивина, прости ми — детето ми, нашето дете, лежи мъртво тук под трепкащата светлина на свещите; аз дигнах свити пестници срещу бога и го нарекох убиец, умът ми е мътен и объркан. Прости ми воплите, прости ми ги! Зная, че в дъното на сърцето си ти си добър и готов да помогнеш всекиму, дори на най-чуждия, който те помоли. Но твоята доброта е тъй странна, тя лежи разкрита за всекиго, за да може той да гребне с пълни шепи от нея, тя е голяма, безкрайно голяма, тази твоя доброта, но тя е — прости ми, — тя е мудна. Тя иска да бъде подсетена, иска да бъде взета. Ти помагаш, когато те позоват, когато те помолят, помагаш от срам, от слабост, а не от радост. Ти не обичаш — позволи ми да ти го

кажа открито — човека в нищета и мъка тъй, както обичаш събрата си по щастие. А хора като тебе, дори най-добрите между тях, мъчно могат да бъдат молени. Веднъж, бях още дете, видях през шпионката на вратата как даде нещо на един просяк, който бе позвънил на вратата ти. Ти му даде бързо и даже много, преди още той да те бе помолил, но даде с известен страх и бързина, с желание той да се махне по-скоро, като че се боеше да го погледнеш в очите. Този твой неспокоен, плах, бягащ от благодарност начин да помогнеш аз не можех никога да забравя. И затова никога не се обърнах към тебе. Разбира се, зная, ти би ме подкрепил тогава дори без увереността, че това дете е твое, би ме утешил, би ми дал пари, много пари, но всякога само с тайното нетърпение да те избавя от това неудобство; вярвам дори, че би ме склонил да се освободя предивременно от детето. А от това най-много се плашех — защото какво не бях готова да направя аз, щом ти го пожелаеше, как бих била в състояние да ти откажа нещо! А това дете беше всичко за мене, защото беше от тебе, пак ти, но не вече ти, щастливият, безгрижният, когото не бях в състояние да задържа, а ти — тъй си мислех тогава, — който ми бе даден завинаги, затворен в утробата ми, свързан с живота ми. Най-сетне бях те хванала, чувствувах твоя живот да расте в жилите ми, можех да те храня, да те поя, да те милвам, да те целувам винаги когато душата ми закопнееше за това. Виждаш ли, любими, затова бях тъй блажена, когато разбрах, че нося дете от тебе, затова го премълчах: защото сега вече ти не можеше да ми избягаш.

Разбира се, любими, нямаше само такива блажени месеци, каквито аз предварително ги виждах в мислите си, имаше и месеци, пълни с ужас и мъка, пълни с погнуса от низостта на хората. Не ми беше леко. През последните месеци не можех вече да отивам в магазина, за да не забележат роднините ми и да съобщят у дома. Майка си не исках да моля за пари — ето защо цялото време до раждането преживях от продажбата на малкото накити, които имах. Една седмица преди това една перачка ми открадна от скрина последните няколко крони и затова трябваше да постъпя в родилния дом. Там, дето поради нищета се замъкват само най-бедните, отритнатите и забравените, там, сред измета на клетниците, там се роди детето, твоето дете. Страшно до смърт беше там: чуждо, чуждо, чуждо беше всичко, чужди една на друга бяхме всички ние, които лежахме там,

самотни и преизпълнени от ненавист една към друга, наблъскани само поради нищетата, поради една и съща мъка в тая душна зала, пропита от хлороформ и кръв, от викове и стенания. Всичкото унижение, всичкия душевен и телесен позор, който трябва да търпят бедните, аз го изстрадах там от съседството с уличници и болни, които превръщаха общата си съдба в низост, от цинизма на младите лекари, които с иронична усмивка отмятаха завивката от беззащитните жени и ги опипваха с фалшива ученост, от алчността на болногледачките — о, там срамът на човека се разпъва на кръст с погледи и се бичува с думи. Там ти не си вече нищо друго освен една табелка с твоето име, защото онова, което лежи в леглото, е само потръпващо късче плът, опипвано от любопитни, обект на оглед и изследване. О, какво знаят онези жени, които даряват деца на нежно очакващия мъж в собствения му дом? Знаят ли те какво значи да раждаш дете сама, беззащитна, като опитно животно? И днес още, когато прочета в книга думата ад, аз изведнъж неволно си представям оная претъпкана зала, пълна с изпарения, с въздишки, със смехове и страшни викове, в която толкова страдах, представям си тая кланица на срама.

Прости, прости ми, че говоря за това. Но аз ще говоря за него само този един път и никога, никога вече. Мълчах цели единайсет години и скоро ще замлъкна навеки: но веднъж поне трябваше да го изкрещя, да изкрещя веднъж колко скъпо откупих това дете, което съставяше цялото ми блаженство и което сега лежи бездиханно тук. Аз бях забравила вече тия часове, бях ги забравила отдавна в гласа на детето, в блаженството си; но сега, когато то е мъртво, мъката отново оживява и аз трябваше поне този един път да я изкрещя из душата си. Но аз не обвинявам тебе, а бога, само бога, който направи безсмислена тая мъка. Не обвинявам тебе, кълна ти се, и никога не съм се надигала в гняв срещу тебе. Дори в онзи час, когато утробата ми се гърчеше в родилни болки, когато тялото ми гореше от срам под опипващите погледи на студентите, дори в секундата, когато болката разкъса душата ми, аз не съм те обвинила пред бога; никога не съм се разкайвала за ония ноци, никога не съм корила любовта си към тебе винаги съм те обичала, винаги съм благославяла часа, в който те срещнах. И ако бих била заставена да мина още веднъж през ада на ония часове, знаейки предварително какво ме очаква, аз бих го сторила още веднъж, любими мой, още веднъж и хиляди пъти!

Нашето дете умря вчера — ти не го познаваше. Никога, дори в бегла случайна среща, при разминаване, твоят поглед не е докоснал това цветущо малко създание. След като добих детето, аз се крих дълго време от тебе; моят копнеж по тебе бе станал по-малко болезнен, мисля дори, че те обичах по-малко страстно или поне не страдах толкова от любовта си, след като се сдобих с него. Не исках да се дяля между тебе и него; ето защо се дадох не на тебе, щастливия, който живееше встрани от мене, а на това дете, което имаше нужда от мене, което трябваше да храня, което можех да целувам и да прегръщам. Изглеждах спасена от тревогата си по тебе, моята съдба, спасена чрез това друго твое *ти*, което обаче беше наистина вече мое — сега вече рядко, съвсем рядко чувството ми ме тласкаше покорно към твоята къща. Само едно правех: на твоя рожден ден ти изпращах всякога букет бели рози, точно такива, каквито ми беше подарил ти тогава след нашата първа любовна нощ. Запита ли се поне веднъж в тия десет, в тия единайсет години кой ти ги изпраща? Може би си си спомнил за оная, на която някога бе подарил такива рози? Не зная и никога не ще узная отговора ти. За мене беше достатъчно да ти ги изпращам из тъмнината, един път в годината да възкреся спомена за она час.

Ти не го познаваше, нашето клето дете — днес се обвинявам, че го крих от тебе, защото ти щеше да го обичаш. Ти не го познаваше, клетото момче, не си го видял никога да се усмихва, не си видял как леко дигаше клепки и след това с тъмните си умни очи — твоите очи! — хвърляше ясна, ведра светлина върху мене, върху целия свят. Ах, то беше толкова весело, толкова мило: цялата лекота на твоето същество се беше повторила по детски у него, твоето бързо, подвижно въображение беше възобновено у него: то можеше цели часове да играе влюбено с различни неща, тъй както ти си играеше с живота, а след това да седи с високо дигнати вежди над книгите си. То ставаше все повече *ти*; и в него беше започнала вече да се проявява видимо онази двойственост от сериозност и игривост, която е присъща на тебе; и колкото по-голяма ставаше приликата му с тебе, толкова повече го обиквах аз. Учеше се добре, бърбеше френски като малка сврака, тетрадките му бяха най-чистите в целия клас, а колко хубаво, колко елегантно беше то в черните си кадифени дрешки или в бялото си моряшко жакетче. Където и да отидеше, то беше най-елегантното от всички; в Градо на плажа, когато вървах с него, жените се спираха и

милваха дългите му руси коси, на Семеринг, когато се взеше в шейната, хората се обръщаха и го гледаха с възхита. То беше толкова хубаво, толкова нежно, толкова доверчиво! Когато през последната година постъпи в Терезианския пансион, то носеше униформата си и малката сабя като някой паж от осемнайсетото столетие — сега то, клетото, лежи тук с бледи устни и прибрани върху гърдите ръце, облечено само в една ризка.

Но ти може би ще ме попиташ как съм могла да отгледам детето в такъв лукс, как съм била в състояние да му създам тоя светъл, тоя радостен живот на висшия свят. Мили, аз ти говоря из тъмнината, не се срамувам, ще ти го кажа, но не се плаши, любими: аз се продавах. Не станах точно това, което наричат улично момиче, блудница, но се продавах. Имах богати приятели, богати любовници: най-напред ги търсех аз, после те започнаха да ме търсят, защото аз бях — забелязал ли си го някога? — твърде хубава. Всеки, комуто се отдавах, ме обикваше, всички ми бяха благодарни, всички се привързваха към мене, всички ме обичаха — само ти не, само ти не, любими.

Презираш ли ме сега, защото ти открих, че съм се продавала? Не, зная, ти не ме презираш, зная, ти разбираш всичко и ще разбереш също, че съм го правила само заради тебе, заради твоето друго аз, заради твоето дете. Някога, в онази стая на родилния дом, аз се бях докоснала до ужаса на бедността, знаех, че на тоя свят бедният винаги е газен, унижаван, жертвата, а аз не исках, на никаква цена, твоето дете, твоето слънчево, хубаво дете да расте долу сред измета, в тъпотата, в низостта на улицата, в заразения въздух на къщурките в задния двор. Неговата нежна устица не биваше да познае уличния език, бялото му тяло не биваше да облича мръсното, измачкано бельо на бедността — твоето дете трябваше да има всичко, цялото богатство, цялото безгрижие на света, то трябваше да се изкачи отново към тебе, в твоята сфера на живот.

Затова, само затова, любими, се продавах. То не беше никаква жертва от моя страна, защото това, което обикновено наричат чест и позор, нямаше никакво значение за мене: ти не ме обичаше, ти, единственият, комуто принадлежеше моето тяло. Ето защо за мене беше безразлично какво ставаше с моята плът. Ласките на мъжете, даже тяхната най-съкровена страст, не докосваха дълбините на душата ми, макар че много уважавах някои от тях и моето състрадание към

тяхната несподелена любов често ме разтърсваше, напомняйки ми за моята собствена участ. Всички, които познавах, бяха добри към мене, угаждаха ми, уважаваха ме. Имаше особено един възрастен, овдовял имперски граф, същият, който изтърка прага на Терезианския пансион, докато приемат детето без баща, твоето дете — той ме обичаше като дъщеря. Три-четири пъти ми предложи да се ожени за мене — можех да бъда днес графиня, господарка на вълшебен замък в Тирол, можех да живея безгрижно, защото детето щеше да има нежен баща, който го обожаваше, а аз кротък, знатен, добър мъж до себе си, — не го направих, колкото и силно, колкото и често да настояваше той, колкото и болка да му причинявах с отказа си. Може би беше глупост, защото иначе щях да живея сега някъде тихо и спокойно и това обично дете щеше да бъде с мене, но — защо да не ти го призная? — аз не исках да се свързвам, исках да бъда всеки час свободна за тебе. Дълбоко някъде в подсъзнанието на моята душа все още живееше нявгашната детска мечта, че ти може би пак ще ме повикаш при себе си, макар и за един час само. И за тоя един възможен час аз отблъснах всичко, само и само да бъда свободна за тебе при първия твой зов. Какво друго е бил целият мой живот след пробуждането от детството, ако не чакане, чакане на твоята воля!

И този час действително настъпи. Ала ти не го помниш, не се досещаш за него, любими! И в него ти не ме позна — ти никога, никога, никога не ме позна! Аз те бях срещала често и по-рано — в театри, по концерти, в Пратера, на улицата, — сърцето ми трепваше всеки път, но твоят поглед се плъзваше всякога встрани от мене: та външно аз бях съвсем друга, плахото дете се бе превърнало в жена, хубава, както казваха, облечена в скъпи дрехи, заобиколена от обожатели: как би могъл ти да предположиш, че аз съм онова свенливо момиче в здрачната светлина на твоята спалня! Понякога някой от господата, с които вървах, те поздравяваше, ти отвърщаше на поздрава и дигаше очи към мене: ала твоят поглед беше вежливост към незнайна, той ме признаваше, но не ме познаваше, беше чужд, ужасно чужд. Веднъж, още си спомням, това неразпознаване, с което вече бях почти свикнала, се превърна в палеца мъка за мене: седях в една ложа на операта с един приятел, а ти в съседната ложа. Увертюрата започна и светлината угасна, не можех вече да виждам лицето ти, чувствувах само твоето дишане тъй близко до себе си, както тогава през онази

нощ, а върху кадифената преграда между нашите ложи се бе опряла твоята ръка, твоята тънка, нежна ръка. Обзе ме безкрайното желание да се наведе и да целуна покорно тая чужда, тая тъй любима ръка, нежната прегръдка на която бях почувствувала някога. Около мене се носеха вълните на бурната музика, желанието ми ставаше все по-страстно и аз трябваше да се сгърча цяла, да се овладее силom, тъй властно теглеше нещо устните ми към твоята любима ръка. След първото действие помолих приятеля си да си вървим. Не можех вече да понасям да седиш тъй чужд и тъй близко до мене в тъмнината.

Но часът дойде, той дойде още веднъж, за последен път в моя разсипан живот. Беше точно преди една година, в деня след твоя рожден ден. Странно: през всички тия часове бях мислила за тебе, защото аз празнувах винаги твоя рожден ден като някакво тържество. Бях излязла още съвсем рано сутринта и бях купила белите рози, които ти изпратих като всяка година в спомен за един час, който ти беше забравил. Следобед излязох в кола с детето, водих го в сладкарницата на Демел и вечерта на театър — исках и то да почувствува тоя ден, без да знае неговото значение, като мистичен празник от младини. На другия ден пък бях с моя тогавашен приятел, един млад, богат фабрикант от Брюн, с когото живеех вече от две години, който ме боготвореше, угаждаше ми и също като другите искаше да се ожени за мене и комуто аз също така привидно безпричинно отказвах, както на другите, макар че той обсипваше мене и детето с подаръци и сам заслужаваше обич заради своята малко мрачна, робска доброта. Отидохме заедно на концерт, срещнахме там весели приятели, вечеряхме в един ресторант на Рингштрасе и там, сред смеха и веселите разговори, аз предложих да отидем да танцуваме в някое кабаре. Този вид локали с тяхната вечна и алкохолизирана веселост, като всяко «гуляене», ми бяха иначе винаги противни и аз обикновено се противопоставях на подобни предложения, този път обаче — сякаш някаква неведома магична сила внезапно несъзнателно ме накара да подхвърля това предложение сред радостно одобрителната възбуда на другите — изпитах изведнъж необяснимо желание, като че там ме очакваше нещо особено. Свикнали да ми угаждат, всички станаха бързо, отидохме там, пихме шампанско и аз бях обладана из един път от някаква буйна, почти болезнена веселост, каквато дотогава никога не бях изпитвала. Аз пиех и пиех, пеех дружно с другите най-глупави

песни и чувствавах почти принуда да танцувам или да се провикна възторжено. Но изведнъж — стори ми се, като че внезапно нещо студено или нещо нажежено обви сърцето ми — аз се стреснах: на съседната маса седеше ти с неколцина приятели и ме гледаше с поглед, в който гореше възхита и желание, с оня поглед, който всякога разравяше издъно цялото ми същество. За първи път от десет години насам ме гледаше ти отново с цялата несъзнателно страстна власт на твоето същество. Аз се разтреперих. Насмалко щях да изпусна дигнатата чаша из ръцете си. За щастие другите не забелязаха моето смущение: то се загуби в ехтежа на смеха и музиката.

Твоят поглед ставаше все по-пламенен и ме хвърли всецяло в огън. Не знаех: беше ли ме най-сетне, най-сетне познал, или ме пожелаваше отново като друга, като чужда? Кръвта изби в страните ми, отговарях разсеяно на приятелите си: ти сигурно разбра колко ме смути твоят поглед. Незабелязано от другите, с едно движение на главата ти ми даде знак да изляза за миг вън в хола. После шумно плати, сбогува се с другарите си и излезе, като преди това още веднъж ми направи знак, че ще ме чакаш вън. Аз треперех като в мраз, като в треска, не можех вече да отговоря, нито да усмиря възбунената си кръв. Случайно тъкмо в тоя миг една негърска двойка започна някакъв чудноват нов танц с тракане на токове и пронизителни викове: всички впериха очи в тях и аз използвах тая секунда. Станах, казах на приятеля си, че веднага ще се върна, и излязох подир тебе.

Вън в хола пред гардероба стоеше ти и ме чакаше, погледът ти светна, когато се явих. Тръгна бързо усмихнат насреща ми; видях веднага, че не ме позна, не позна нявгашното дете, нито момичето, посегна още веднъж към мене като към нещо ново, нещо непознато.

— Ще отделите ли някой път и на мене един час? — попита ти свойски и аз почувствавах по присъщата ти увереност, че ти ме смяташ за някоя от тия жени, които може да се купят за една вечер.

— Да — казах аз, същото онова треперецо и все пак поривисто съгласяващо се «да», което преди повече от десет години бе ти казало момичето на здрачната улица.

— И кога бихме могли да се видим? — попита ти.

— Когато поискате — отговорих аз; не се срамувах пред тебе.

Ти ме погледна малко учудено, със същата недоверчиво-любопитна почуда както тогава, когато също така бе те смаяло бързото

ми съгласие.

— Бихте ли могли сега? — попита ти малко нерешително.

— Да — казах аз, — да вървим.

Тръгнах към гардероба да взема горната си дреха. Тогава ми дойде наум, че моят приятел бе прибрал номера за нашите предадени заедно палта. Да се върна и да го поискам, не би било възможно без сложни причини, а от друга страна, не исках да пропусна часа с тебе, часа, за който копнеех от години, не, не исках. Затова не се поколебах нито секунда: наметнах само шала върху вечерната си рокля и излязох в мъгливата и влажна нощ, без да се тревожа за палтото, без да се тревожа за добрия, нежен човек, от когото живеех години наред и когото унижавах пред приятелите му като смешен палячо, като човек, чиято любовница след толкова години побягва с един чужд мъж при първото му свирване. О, в дъното на душата си аз съзнавах напълно низостта, непризнателността, подлостта, която извършвах спрямо един честен приятел, чувствувах, че постъпвам смешно и с безумието си оскърбявам смъртно завинаги един добър човек, чувствувах, че разкъсвам на две живота си — но какво струваше приятелството, какво струваше цялото мое съществуване в сравнение с нетърпението да почувствувам отново твоите устни, да чуя твоите думи, изречени меко за мене! Така те обичах аз, мога да ти го кажа сега, когато всичко е минало и свършено. И мисля, че ако ти ме позовеш от смъртния ми одър, аз изведнъж ще намеря сили да стана и да тръгна с тебе.

Пред входа имаше кола, качихме се и отидохме у вас. Слушах отново твоя глас, чувствувах твоята нежна близост и бях точно тъй зашеметена, тъй детински блажено смутена както тогава. Как след повече от десет години се изкачих отново за пръв път по стълбата — не, не, не мога да ти опиша как в ония секунди чувствувах всичко винаги двойно, минало и настояще, и във всичко, във всичко винаги само тебе. Малко нещо беше променено в стаята ти, няколко картини повече и повече книги, тук и там непознати мебели, но все пак всичко ме посрещна свойски. А на писалището стоеше вазата с розите — с моите рози, които аз ти бях изпратила преди един ден за твоя рожден ден, — спомен за една жена, за която ти все още не си спомняш, която ти не позна дори сега, когато беше близо до тебе, ръка в ръка и устни върху устни. Но въпреки това бях радостна, че ти се грижеше за

цветята: по този начин около тебе все пак се носеше лъх от моето същество, дихание на моята любов.

Ти ме взе в прегръдките си. Пак останах при тебе цяла една дивна нощ. Но ти не позна и голата ми снага. Приемах блажена твоите обиграни нежности и видях, че страстта ти не прави разлика между любима и продажна жена, че се отдаваш всецяло на желанието си с необмислената разточителна щедрост на твоето същество. Ти беше толкова нежен и мил към мене, доведената от нощния локал, тъй изтънчен и тъй сърдечно почиттелен, и едновременно тъй страстен в насладата от жената! Почувствувах отново, шеметна от предишното щастие, тази неподражаема двойственост на твоето същество: обиграната, духовна страст, преливаща в чувствената, с която в миналото бе покорил и детето. Не съм срещала никога в нежността на един мъж такова отдаване на мигновението, такъв изблик, такова разискряне на съкровената същина — разбира се, за да угасне след това в една безпределна, почти нечовешка забрава. Но и аз самата се забравих: коя бях аз сега в тъмнината до тебе? Аз ли бях пламенното дете от прежни дни, аз ли бях майката на твоето дете, аз ли бях неизвестната? Ах, всичко беше тъй познато, тъй преживяно вече, и все пак всичко беше тъй опиянително ново през тая страстна нощ! И аз се молах тя да няма край.

Но утрото настъпи, ние станахме късно, ти ме покани да закуся с тебе. Пихме заедно чай, поднесен дискретно от невидима услужлива ръка в трапезарията, и започнахме да бърборим. Ти пак ми говореше с цялата открита сърдечна близост на твоето същество и пак без всякакви неудобни въпроси, без всякакво любопитство към съществото, което бях аз. Не ме попита за името ми, нито за жилището ми: аз пак бях за тебе само авантюра, нещо безименно, жарък час, който изтлява безследно в дима на забравата. Ти разказваше, че ще заминеш скоро на далечен път, в Северна Африка, за два или три месеца; аз потреперих сред щастието си, защото в ушите ми мигом зачука: свършено, свършено и забравено! Идеше ми да се хвърля в коленете ти и да изкрещя: «Вземи ме със себе си, за да ме разпознаеш най-сетне, най-сетне, най-сетне след толкова много години!» Ала аз бях тъй плаха, тъй несмела, тъй робски покорна, тъй слаба пред тебе. Смогнах само да кажа:

— Жалко.

Ти ме погледна усмихнат:

— Наистина ли съжаляваш?

В този миг внезапно като че ме обзе лудост. Станах, погледнах те дълго и твърдо. После казах:

— Мъжът, когото обичах, също всякога заминаваше.

Гледах те точно в зениците на очите. «Сега, сега той ще ме познае!» — трепереше, напираше всичко в мене. Но ти само се усмихна насреща ми и каза утешително:

— Но все пак се връщаме.

— Да — отговорих аз, — връщаме се, но тогава сме забравили.

Трябва да е имало нещо чудновато, нещо поривисто в начина, по който ти казах това. Защото ти също стана и ме загледа, удивен и твърде мило. Хвана ме за раменете:

— Каквото е хубаво, не се забравя, тебе няма да забравя — каза ти и при тия думи твоят поглед се впи дълбоко в мене, като че искаше да си запечата този образ.

И когато почувствувах този поглед да прониква в мене, търсец, дебнеш, изпитващ цялото ми същество, аз помислих най-сетне, че магията на слепотата е разбита. Той ще ме познае, той ще ме познае! Цялата ми душа трепереше от тая мисъл.

Но ти не ме позна. Не, ти не ме позна, никога не съм ти била почужда както в тая секунда, защото иначе — иначе ти никога не би могъл да направиш това, което направи няколко минути по-късно. Ти ме целуна, целуна ме още един път страстно. Трябваше отново да поправа косите си, които се бяха поразбъркали, и докато стоях пред огледалото, видях в него — и ми се стори, че ще загубя святост от срам и ужас, — видях как ти по дискретен начин мушна няколко едри банкноти в маншона ми. Как смогнах да не изкрещя, да не те ударя по лицето в тая секунда — на мене, която те обичах още от детските си дни, на майката на твоето дете, на мене плащаше ти за тая нощ! Аз бях за тебе уличница от кабарето, нищо повече — ти ми плати, плати! Не стига, че ме беше забравил, но трябваше и да ме унизиш!

Бързо затърсих опипом нещата си. Искях да се махна, веднага да се махна. Болеше ме страшно. Посегнах към шапката си, тя лежеше върху писалището, до вазата с белите рози, моите рози. Мигом ме обзе властно, неотразимо желание: исках още веднъж да опитам да ти припомня.

— Не би ли ми дал една от твоите бели рози?

— На драго сърце — каза ти и тутакси ги извади.

— Но може би са ти дадени от жена, от някоя жена, която те обича? — казах аз.

— Може би — каза ти, — не зная. Дадени ми са, а аз не зная от кого; затова толкова ги обичам.

Погледнах те:

— Може би са от някоя, която си забравил!

Ти погледна учуден. Аз те гледах твърдо. «Познай ме, познай ме най-сетне!» — крещяха очите ми. Ала твоите очи се усмихваха мило и незнаещи. Целуна ме още веднъж. Но не ме позна.

Тръгнах бързо към вратата, защото усещах, че в очите ми бликват сълзи, а ти не биваше да ги видиш. В антрето — бях излязла тъй бързо — насмалко не се сблъсках с Йохан, твоя прислужник. Той отскочи бързо и плахо настрана, отвори външната врата, за да ме пусне да изляза, и тогава — в тази една, чуваш ли, в тази една секунда, когато го погледнах, погледнах с плувнали в сълзи очи него, състарения човек, — тогава в неговите очи внезапно трепна някакво пламъче. В тая една секунда, чуваш ли, в тая една секунда ме позна той, старецът, който не ме беше виждал от детинството ми. Искаше ми се да коленича пред него за това, че ме позна, и да му целуна ръцете. Но аз само измъкнах бързо из маншона банкнотите, с които бе ме жигосал ти, и ги пъхнах в ръцете му. Той се разтреперан, дигна уплашено очи към мене — в тая секунда той разбра за мене може би повече, отколкото ти през целия си живот. Всички, всички хора ми угаждаха, всички бяха добри към мене — само ти, само ти, ти ме забрави, само ти, само ти никога не ме разпозна!

Детето ми, нашето дете умря — сега нямам вече никого на света, когото да обичам, освен тебе. Но кой си ти за мене, ти, който никога, никога не ме познаваш, който минаваш покрай мене като покрай вода, който стъпваш върху мене като върху камък, който винаги си отиваш и отминаваш и ме оставяш вечно да те чакам? Въобразих си веднъж, че съм те задържала тебе, беглеца, в детето. Но то беше твое дете: миналата нощ то ме напусна жестоко, тръгна на път, забрави ме и няма никога да се завърне. Аз пак съм сама, по сама от всякога, нямам нищо,

нищо от тебе — нито дете вече, нито дума, нито ред, нито възпоминание — и ако някой би назвал името ми пред тебе, то би ти прозвучало съвсем чуждо.

Защо по-добре да не умра, щом съм мъртва за тебе, защо да не отмина, както ти ме отминаваше? Не, любими, аз не те обвинявам, няма да запокитя окаяността си в твоя ведър дом. Не се страхувай, че и занапред ще те отегчавам — прости ми, аз трябваше да изкрещя веднъж душата си в тоя час, когато детето ми лежи мъртво и изоставено тук. Само този един път трябваше да ти говоря — после пак ще се върна мълком в моята тъмнина, както винаги съм била безмълвна до тебе. Но ти не ще чуеш тоя вик, докато съм жива — само след като бъда мъртва, ще получиш тоя завет от мене, от жената, която те е обичала повече от всички и която ти никога не позна, жената, която винаги те е чакала и която ти никога не повика. Може би, може би ще ме повикаш тогава и аз за пръв път няма да ти бъда вярна, няма да те чуя вече в смъртта си. Не ти оставям никакъв портрет и никакъв белег, както ти не ми остави нищо — ти не ще ме познаеш никога, никога. То беше моя орис в живота, нека бъде и в смъртта ми. Не те викам в последния си час, отивам си, без ти да знаеш името ми и лицето ми. Умирам леко, защото ти не го чувствуваш отдалече. Ако те болеше, че умирам, не бих могла да умра.

Не мога вече да пиша... главата ми е тъй замаяна... цялата снага ме боли, имам треска... мисля, че ще трябва веднага да легна. Може би скоро всичко ще се свърши, може би един път съдбата ще бъде добра към мене и аз няма да бъда заставена да гледам, когато отнасят детето ми... Не мога вече да пиша. Сбогом, любими, сбогом, благодаря ти... Беше хубаво така, както беше, въпреки всичко... до последната си въздишка ще ти бъда благодарна за това. Леко ми е: казах ти всичко, сега ти знаеш, не, само ще почувствуваш колко силно съм те обичала и тази любов няма да ти бъде товар. Аз не ще ти липсвам — това ме утешава. Нищо няма да се промени в твоя хубав, ясен живот... няма да ти напакостя със смъртта си... това ме утешава, любими мой.

Но кой... кой сега ще ти праща всякога белите рози за твоя рожден ден? Ах, вазата ще бъде празна, ще отлети лекото дихание, лекият лъх от моя живот, който веднъж в годината повяваше около тебе, и той ще отлети! Любими, чуй, моля те... това е моята първа и последна молба към тебе... направи го заради мене, вземай всеки

рожден ден — нали това е ден, в който всеки помисля за себе си, — вземай тогава рози и ги слагай във вазата. Направи го, любими, направи го тъй, както други веднъж в годината отслужват панихида за някоя свидна покойница. Аз обаче не вярвам вече в бога и не искам панихида, аз вярвам само в тебе, обичам само тебе и искам да живея занапред само в тебе... ах, само един ден в годината, съвсем, съвсем тихо, както живях до тебе... Моля те, направи го, любими... това е първата ми молба към тебе и последната... благодаря ти... обичам те, обичам те... сбогом...”

Той остави писмото с треперещите си ръце. После дълго се замисли. Смътно изплува някакво възпоминание за едно съседско дете, за едно момиче, за една жена в нощния локал, но възпоминание неясно и смътно, както камък бляска и трепка безформено на дъното на река, която тече. Идваха и си отиваха сенки, но от тях не се извайваше никакъв образ. Изплуваха смътни спомени за изживени чувства, но той пак не си спомни нищо. Струваше му се, че е сънувал всички тия образи, сънувал често и дълбоко, но все пак само сънувал.

После погледът му падна върху синята ваза на писалището пред него. Тя беше празна, за първи път празна на рождения му ден от години насам. Той изтръпна от страх: сякаш внезапно бе се отворила невидима врата и студен въздух от друг свят нахлу в неговата тиха стая. Усети смърт и усети безсмъртна любов: нещо се счупи в душата му и той си спомни безплътно и страстно за невидимата като за далечна музика.

---

[1] До поискване (фр.). — Б.пр. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.